



наук : 13.00.01 / Федеральное агентство по образованию, Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого. Великий Новгород, 2007. 341 с.

15. Charles H. Heimler, Jack Price Physical science. Toronto, London, Sydney: MERRILL publishing company, 1989. 614 p.

16. Khomutenko M.V., Sadovyi M.I., Tryfonova, Olena M. Комп'ютерне моделювання процесів в атомному ядрі. Інформаційні технології і засоби навчання. [S. l.], v. 45, n. 1, p. 78-92, feb. 2015. ISSN 2076-8184. URL: <<https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1191%20-%20.VPM03Cz4TGh>>.

17. Methodical instructions to performance of laboratory works on discipline «Medical biological physics» for students of the first and the second year specialty «Medicine», «Dentistry», «Pharmacy» full-time education / The drafters: Bogdanova T.L., Bilykh V.H., Petukhov V.V., Sherman S.A. Kramatorsk, 2017. I part. p. 50.

18. Tryfonova O.M. Studying of lenses and their properties. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2014. Вип. 5, Ч. 1. С. 174–179.

УДК 378.14

## ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВИШІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стеценко Н.М., к. пед. н., доцент,  
доцент кафедри іноземних мов

*Херсонський національний технічний університет*

У статті обґрунтовано важливість формування іншомовної читацької компетентності студентів технічних вишів як важливої складової частини професійної підготовки фахівців. Розкрито сучасні підходи до визначення сутності поняття «читацька компетентність», її складників. Представлено педагогічні умови та схарактеризовано основні методи формування читацької компетентності студентів технічних вишів на заняттях іноземної мови.

**Ключові слова:** *читацька компетентність, студенти, професійна підготовка.*

В статье обоснована важность формирования иноязычной читательской компетентности студентов технических вузов как важной составляющей профессиональной подготовки специалистов. Раскрыты современные подходы к определению сути понятия «читательская компетентность», ее составляющие. Представлены педагогические условия и охарактеризованы основные методы формирования читательской компетентности студентов технических вузов на занятиях иностранного языка.

**Ключевые слова:** *читательская компетентность, студенты, профессиональная подготовка.*

Stetsenko N.M. FORMATION OF READING COMPETENCE OF STUDENTS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

The article substantiates the importance of the formation of foreign reading competence of technical universities students as an important component of professional training. The modern approaches to the definition of the essence of the concept of “reading competence”, its components are revealed. Pedagogical conditions are presented and the main methods of forming the reading competence of students of technical universities in foreign language classes are described.

**Key words:** *readership competence, students, professional training.*

**Постановка проблеми.** Сучасне інформаційне суспільство потребує такого спеціаліста, який здатен компетентно реалізувати свої можливості в умовах динамічно змінюваної освітньої ситуації, готового до професійного інформаційного самозабезпечення. Інформацію, що старіє швидше, ніж студент закінчує вищий навчальний заклад, уже неможливо засвоїти в період навчання. Без читацької компетентності, що дає змогу оперативно оновлювати свої знання, студент не може бути повністю готовим до професійної діяльності.

Термін «читацька компетентність» заснований на розумінні читання як основного

джерела соціального досвіду, найважливішого способу засвоєння соціально значущої інформації, безальтернативної технології загальної і професійної освіти.

Читання особливо важливе для вищої школи, оскільки компетентним спеціалістом вважається той, хто здатен продуктивно засвоювати інформацію, перетворювати її на особистісне знання й активно використовувати для розв'язання різноманітних завдань у професійній діяльності.

Однак реалії сьогодення, пов'язані з широким використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерів (особливо під час комп'ютерних ігор), призводять до



фрагментарності, поверховості сприйняття інформації, обмеженості лексичного запасу студентів. А це, своєю чергою, впливає на їх здатність продуктивно осмислювати великі за обсягом тексти під час навчальної діяльності.

Таким чином, підвищується важливість систематичної роботи з формування читацької компетентності сучасних студентів, у тому числі і під час навчання іноземної мови.

Читання іноземною мовою займає особливе місце серед інших видів мовленнєвої діяльності за поширенням, доступністю та важливістю. Вважається, що сформоване у студентів уміння читати – найбільш стійке і довготривале, на відміну від інших видів мовленнєвої діяльності. За результатами досліджень А. Johns, читання розглядалося як найважливіше з чотирьох умінь, слухання було другим за важливістю, письмо – третім і останнім йшло говоріння [10]. Якщо в усному мовленні продуктивні уміння тих, хто навчається, без практики незабаром губляться, то здатність розуміти текст усе ще довго зберігається. Крім того, писемні тексти англійською мовою легко доступні, що дає змогу розвивати уміння читати англійською мовою і після навчання у ВНЗ, незалежно від різних життєвих обставин молодого фахівця, чого не можна сказати про говоріння. До переваг цього виду мовленнєвої діяльності належить і свобода вибору автентичних і водночас потужних текстів завдяки мережі Інтернет, що є привабливим для сучасної молоді [2].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури показує, що питання формування читацької компетентності перебуває в полі зору багатьох науковців. Психологічні аспекти процесів читання розкрито у роботах А. Брудного, Г. Граник, В. Знакова, О. Леонтьєва. Шляхи розвитку читацьких здібностей та їх специфіка представлені у дослідженнях Л. Беляєвої, Л. Добраєва, Р. Каракозова, О. Нікіфорової, Н. Чепелевої. Складники читацької компетентності вивчали С. Медведєва, М. Рубакін, Н. Чепелева та ін. У галузі іноземних мов читацьку компетентність досліджували М. Гришина, С. Радецька, Ю. Романюк, К. Симоніан, С. Шевченко та ін.

**Постановка завдання.** Завдання цієї статті полягає в аналізі сучасних підходів до розв'язання проблеми формування читацької компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів під час вивчення іноземної мови.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для сучасного інформаційного суспільства притаманні дві основних тенденції:

1) невідповідність кількості інформації, що надходить із різних джерел та швидкості її сприйняття;

2) пряма залежність успішності функціонування у новому суспільстві знань від умінь здобувати, обробляти, аналізувати та присвоювати інформацію.

Зважаючи на це, до основного комплексу умінь, пов'язаних із читацькою діяльністю, сучасні дослідники додають такі уміння, як орієнтація у великому обсязі неструктурованих даних, уміння швидко переключати увагу з одного джерела на інше. Це сприяє набуттю читацьких характеристик, як-от високий ступінь технологічності, медійність, нелінійність, багатомовність, необхідність гнучкого переключення уваги і постійна соціальна зумовленість [7]. Усе це посилює значущість формування у студентів читацької компетентності, у тому числі й іншомовної.

Інтенсивний розвиток нових інформаційних технологій, процеси мобільності й глобалізації актуалізують наповнення новим змістом визначення «читацької компетентності» з урахуванням компетентнісного, міждисциплінарного й особистісно-орієнтованого підходів до навчання студентів технічних спеціальностей іноземної мови.

Термін «читацька компетентність» (читацьке розуміння тексту – reading comprehension) з'явився у середині 70-х рр. XX ст. у роботах зарубіжних дослідників (Е. Ehlers, J. Girzesik, G. Westthoff, H. Willenberg тощо).

На сучасному етапі читацька компетентність студентів ВНЗ активно розглядається у роботах зарубіжних вчених (Baker, A. Emhemmad Masoud Albeckay, S. Mohamed, Silalahi, M. Rentauli, V. Vaish тощо).

Читацька компетентність визначається сучасними зарубіжними дослідниками в межах розуміння прочитаного як реконструювання, інтерпретація, переоцінка, емоційне реагування і створення нових ідей із письмового змісту тексту або іншого джерела інформації шляхом попереднього знання, отриманого з життя, і як така, що має чотири рівні розуміння: буквальне, інтерпретуюче, критичне та творче [9].

Читацька компетентність студентів немовних вишів є важливою складовою частиною іншомовної професійної компетентності, під якою дослідники розуміють здатність майбутнього випускника немовного ВНЗ діяти у режимі вторинної мовної особистості і в ситуації міжкультурного професійного спілкування здійснювати взаємодію з представниками іншої культури, вибирати відповідну вербальну та невербальну поведінку на основі отриманої під час читання



іншомовних текстів інформації, зберігаючи національну самоідентифікацію в умовах міжнародної мобільності та інтеграції [1].

Розвиток читацької компетентності студентів немовного вишу засобами іноземної мови є значущою основою для розвитку усіх видів діяльності (говоріння, аудіювання, письма), важливою складовою частиною комунікативної професійно орієнтованої компетентності.

Сформована читацька компетентність дає змогу успішно засвоювати та аналізувати текстовий матеріал у друкованому або цифровому вигляді з метою збагачення професійних знань та особистісного досвіду студентів, а також сприяє самоосвітній діяльності, критичному осмисленню нової, у тому числі професійно значущої, інформації, орієнтації у швидко змінюваному інформаційному просторі тощо.

Таким чином, читацька компетентність студентів має ряд особливостей. Завдяки своїй метапредметній природі читацька компетентність сприяє процесу якісної професійної підготовки компетентного, конкурентоздатного фахівця.

Більшість дослідників визначають такі складники читацької компетентності: когнітивну, комунікативну, операційну (Н. Чепелева [8]); мотиваційну, когнітивну, діяльнісну (Т. Разуваєва [5]). Однак, з урахуванням специфіки сучасного інформаційного суспільства, на нашу думку, більш повно структура читацької компетентності представлена у дослідженні Р. Богоудінової, Л. Гейхман, І. Ставцевої, які виділяють такі компоненти:

1. мотиваційно-цільовий компонент передбачає чітку постановку читацької цілі, пошук та розробку шляхів її задоволення;

2. інформаційний компонент пов'язаний з уміннями і навичками використання нових інформаційних технологій для вирішення читацьких завдань, ефективного пошуку інформації у друкованих і комп'ютерних джерелах, її верифікація, відбір серед неструктурованих даних;

3. когнітивний компонент відображає повноту, точність і глибину розуміння тексту з отриманням ключових елементів. Він пов'язаний з уміннями критично оцінювати джерела, знаходити в них головні та другорядні дані, узагальнювати їх тематичний зміст;

4. інтерактивний компонент забезпечує вірну інтерпретацію змісту тексту і уміння компресувати прочитаний матеріал із метою створення значущого продукту на його основі;

5. рефлексивний компонент відповідає за осмислення процесу читання і рефлексію власного читацького досвіду [3].

Формування читацької компетентності має базуватися на таких загальнодидактичних принципах як науковості, систематичності, розвиваючого характеру навчання, зв'язку теорії з практикою, доступності, послідовності. Серед принципів, пов'язаних із професійною освітою, варто назвати принцип відповідності професійним цілям, діяльнісного підходу, прогностичного характеру, врахування закономірностей професійного розвитку особистості.

Розвиток читацької компетентності передбачає розроблення комплексу навчальних матеріалів (текстові матеріали, аудіофайли, відеофрагменти).

Відбір навчальних текстів має базуватися на принципах мультимедійності, високого ступеня інформативності, професійної значущості і новизни, автентичності та термінологічної насиченості. Мультимедійність розглядається як характеристика інтернет-тексту, що поєднує в собі безпосередньо текстові матеріали, аудіофайли та відеофрагменти, що комплексно репрезентують об'єкт читання сучасного студента.

Інформативність – це не загальна інформаційна насиченість тексту, а його інформаційний потенціал для конкретних читачів, і визначається потребами студентів конкретного напрямку навчання, рівня та етапу підготовки, іншими характеристиками. Це передбачає постійний пошук і адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потреб студентів. Тексти мають бути цікаві з комунікативної і професійної точки зору.

Автентичність полягає у виборі текстів з оригінальних джерел, а принцип термінологічної насиченості передбачає вибір текстів із високим вмістом професійних термінів.

Останні два принципи відбору матеріалу сприяють формуванню читацької самостійності і культури самостійної роботи, що необхідні у професійній діяльності будь-якого фахівця.

Формування читацької компетентності студентів відбувається поетапно: є навчаючий, тренуючий, оцінюючий та закріплюючий етапи. Тексти, відповідно, спочатку вибираються викладачем, а потім можуть – і самими студентами. Це дає змогу здійснити поступовий перехід до усвідомлення студентами власних читацьких потреб, задоволення їх у межах самостійно вибраних текстів для читання.

Навчаючий етап передбачає читання текстів, що вибираються викладачем, і включає оглядове, пошукове та ознайомлювальне читання (когнітивний компонент), уміння виділяти головне та другорядне, узагальнювати і класифікувати матеріал.



Цей етап передбачає вивчення запланованого навчальною програмою матеріалу, виконання системи вправ із техніки розуміння прочитаного.

Тренувальний етап спрямований на мотиваційно-цільовий та інформаційний компоненти читацької компетентності, що передбачає формування читацької активності і самостійності, уміння пошуку інформації, оцінки джерела інформації, критичне її сприйняття. Цей етап включає завдання на самостійний і усвідомлений вибір інформації.

Третій, оцінюючий, етап спрямований на розвиток рефлексії і включає завдання на підвищення рівня усвідомленості читання і добору інформації.

Четвертий, закріплюючий, етап передбачає виконання завдань на колективну взаємодію у процесі читання, що допомагає сформувати інтерактивний компонент читацької компетентності. На цьому етапі використовуються в основному вузькоспеціальні тексти, що насичені професійною термінологією і відповідними граматичними конструкціями, які вимагають від студентів особливої уваги.

Т. Сапух і М. Скворцова наголошують, що реалізація усіх етапів формування читацької компетентності можлива лише за дотримання певних педагогічних умов:

- здійснення попередньої діагностики рівня сформованості читацької компетентності студентів;

- навчальний процес здійснюється на основі особистісно-диференційованого підходу, для якого розробляється система різнорівневих завдань, що дає змогу індивідуалізувати добір завдань залежно від ступеня сформованості того чи іншого компоненту читацької компетентності та від індивідуально-особистісних характеристик студентів (тип темпераменту, характер протікання пізнавальних процесів тощо);

- викладач організує передтекстову роботу, що націлена на актуалізацію наявних у студентів знань, необхідних для глибокого і повного проникнення в текст і розширення світогляду студентів;

- текстові матеріали включають різні за жанром тексти: художні, науково-технічні, офіційно-ділові, побутові; різних типів: інструкції, оголошення, розклади, реклама тощо;

- рефлексивна позиція студентів щодо читацької діяльності забезпечується системою відповідних завдань та веденням читацького щоденника, що дає змогу студентам розробити власну траєкторію формування своєї читацької компетентності [6].

Результати сформованості читацької компетентності можна оцінити за такими показ-

никами: орієнтація у змісті тексту й розуміння його загального змісту; виокремлення інформації; розвиток інтерпретації; рефлексія змісту тексту; рефлексія форми тексту.

Наявність цих показників може свідчити про повноту розуміння прочитаного тексту. Виявити рівень сформованості цих показників можна за результатами виконання студентами різних видів завдань.

Наприклад, рівень розуміння тексту можна виявити під час виконання завдань на визначення головної ідеї або провідної теми тексту (придумати заголовок; передати одним реченням основний зміст; виділити основні компоненти графіку, таблиці тощо; із запропонованого переліку ключових ідей обрати ту, що є найбільш загальною, тощо).

Про глибину розуміння змісту тексту можна судити з відповідей на запитання. Крім того, необхідно використовувати завдання, що дають студентам змогу проаналізувати жанрову специфіку, структуру тексту, виявити іронію, прихований зміст тощо.

Виконання таких завдань сприяє формуванню читацької компетентності.

Завдання, спрямовані на удосконалення інтерпретаційних умінь, передбачають висловлення власної думки щодо ставлення автора до подій і фактів, про які йдеться у тексті, або переказ тексту від імені одного з героїв.

Оціночні уміння формуються під час виконання завдань, що потребують презентації ставлення студентів до прочитаного, самостійного визначення проблем, з якими зустрілися під час читання тощо.

Цікавими для студентів є участь у рольових іграх, круглих столах, форумах, мозкових штурмах, де вони можуть виявити свої знання, отримані під час читання іншомовних текстів.

#### **Висновки з проведеного дослідження.**

Таким чином, проблема формування читацької компетентності зумовлена потребою сучасного суспільства у фахівцях, здатних реалізувати свої освітні можливості у динамічно змінюваній освітній ситуації, готових до професійного інформаційного самозабезпечення. Читацька компетентність дає змогу оновлювати культурний та професійний досвід, а іншомовна читацька компетентність – оволодівати сучасною інформацією, яку можна знайти в мережі Інтернет, та використовувати у навчальних та професійних цілях.

Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані із вивченням проблеми формування читацької компетентності студентів ВНЗ у сучасному інформаційному



суспільстві. Потребують осмислення і розробки інноваційні підходи і технології навчання читанню студентів як цифрових користувачів, педагогічне забезпечення формування читацької компетентності студентів і уточнення характеристик читацької діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной компетентности студентов технического вуза (на основе кредитно-модульной технологии обучения): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Ростов н/Д, 282 с.
2. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ: Монографія. Київ, 2005. 315 с.
3. Богоудинова Р.З., Гейхман Л.К., Ставцева И.В. Читательская компетентность студента как цифрового пользователя: проблемы формирования. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/chitatelskaya-kompetentnost-studenta-kak-tsifrovogo-polzovatelya-problemy-formirovaniya>
4. Краснощекова Г.А. Формирование читательской компетенции студентов в рамках курса «иностранный язык для специальных целей». Международный журнал экспериментального образования. 2016. № 2-1. С. 51–54.
5. Разуваева Т.А. Формирование читательской компетенции студентов факультетов иностранных языков: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Тула, 2006. 234 с.
6. Сапун Т.В., Скворцова М.В. Процесс формирования читательской компетенции студентов университета. URL: [http://vestnik.osu.ru/2015\\_2/24.pdf](http://vestnik.osu.ru/2015_2/24.pdf)
7. Ставцева И.В. Мультимедийный текст и формирование читательской компетентности цифрового пользователя в информационном обществе. Информационно-коммуникационные технологии в лингвистике, лингводидактике и межкультурной коммуникации: Сб. статей. М., 2012. Вып. 5. С. 293–303.
8. Чепелёва Н.В. Технології читання. К.: Главник, 2004. 96 с.
9. The Intelligencer / Wheeling News-Register (Sept. 28. 2014 Local Columns. URL: <http://www.theintelligencer.net/opinion/local-columns/2014/09/reading-comprehension-has-differen-levels/>
10. Johns A. Text, role and context. Developing academic literacies. NY: Cambridge University Press, 1997. 171 p.